

LEIÐBEININGAR

um ritun dánarvottorða.

1. gr.

Læknar rita dánarvottorð á þar til gert eyðublað, er landlæknir gefur út og lætur héraðslæknum (í Reykjavík borgarlækni) í té, en héraðslæknar (borgarlæknir) öðrum læknum. Dánarvottorð skal gera úr garði eins og fyrir er mælt á eyðublaðinu, og má ekkert undan fella af því, sem krafizt er, að gerð skuli grein fyrir, að svo miklu leyti sem það er á færi vottorðsgjafa að afla vitneskju um það.

2. gr.

Til þess er ætlað, að á dánarvottorðum séu dánarorsakir greindar svo skilmerkilega, að unnt sé að sundurliða þær og flokka sem allra nákvæmast í samræmi við hina alþjóðlegu sjúkdóma- og dánarmeinaskrá, sem Alþjóðaheilbrigðisstofnunin hefur staðfest með reglugerð nr. 1 24. júlí 1948 og Ísland skuldbundið sig til að fylgja frá 1. janúar 1951, að því er varðar skráningu dánarmeina og útgáfu dánarskýrsla.

Það er ekki hlutverk þess, er ritar dánarvottorð, að skipa dánarmeini í flokk samkvæmt hinni löggiltu dánarmeinaskrá, heldur ber honum einungis að grafast fyrir um dánarorsökina, ákvarða dánarmeinið eða meinin og skrá, allt eftir því sem nánara greinir í 4. og 5. gr. Dánarmein skal skrá ótvíræðu og viðurkenndu fræðilegu heiti, að jafnaði á latínu eða íslenzku. Á íslenzku skal að jafnaði skrá, hver verið hafi tildrög slysfaradauða, svo og greinargerð um mannslát umfram sjálft dánarmeinið eða dánarmeinin. Með því að ólæknislært fólk vinnur úr dánarvottorðum og gerir dánarskýrslur, varðar miklu, að hin fræðilegu heiti séu greinilega skráð, án torráðinna skammstafana og stytinga, enda svo skýru letri, að við mistreki verði ekki hætt.

3. gr.

Þó að æskilegt sé, að sem allra flest dánarmein séu ákvörðuð í samræmi við niðurstöður krufninga, enda iðulega ógerlegt að verða þess vísari á annan hátt, hver sé hin raunverulega dánarorsök, fer því fjarri, að viðeigandi sé og enn síður fullnægjandi að skrá á dánarvottorð í belg og byðu öll mein, er krufning leiðir í ljós. Margt af því kann að vera mannslátnu sem slíku algerlega óviðkomandi, svo fróðlegt sem það getur verið að öðru leyti. Til þess að átta sig á, hver sé hin raunverulega dánarorsök, er jöfnum höndum nauðsynlegt og iðulega óhjákvæmilegt að vita sem fyllst skil á ástandi hins látna fyrir andlátið og öllum tildrögum mannslátsins. Fyrir því verður að telja hentast, enda svo fyrir mælt, að læknir hins látna, sá, er stundaði hann í banalegunni, þegar um það er að ræða, eða hefur að öðrum hætti haft nánastan kunnugleika af því, með hverjum atvikum mannslátið bar að, riti að jafnaði dánarvottorðið, en styðjist við krufningarskýrslu, þegar hennar er kostur.

4. gr.

Dánarmein skal skrá í þar til gerðan reit á dánarvottorðseyðublaði. Reiturinn er þannig:

Dánarmein**I. Sjúkdómur eða ástand, sem telst bein orsök dauða*)**a)
sem er af völdum (eða afleiðing af):**Undanfarandi orsakir**

Sjúkdómsástand, ef verið hefur, sem telst undirrót fyrr greinds ástæðu, og skal greina aðalundirrót síðast.

b)
sem er af völdum (eða afleiðing af):
c)**II. Annað ástand, er máli skiptir,**

samverkandi að dauða, en óskýlt ástandi því, er telst orsök dauðans.

*) Þetta táknar ekki venjulega og sjálfsegða aðför dauðans, þ. á. m. ekki paralysis cordis, asthenia o. s. frv. Það táknar sjúkdóm, áverka eða eftirköst sjúkdóms eða áverka, sem dauðanum olli.

Dánarmein skal skrá í reitinn eftir þeim reglum, er í reitnum greinir og nánara skýrast af eftirfarandi dæmum.

- a. Engan veginn er alltaf nauðsynlegt að skrá dánarmein í svo mörgum liðum sem reiturinn rúmar, og nægir jafnan einliðuð skráning, þegar svo ber undir, sem oft á sér stað, að hin beina dánarorsök felur í sér allt, er máli skiptir.

Dæmi 1: Maður sýkist af taksótt, sem leiðir hann til dauða með venjulegum hætti:

I, a) **Pneumonia crouposa.**

Dæmi 2: Sjúklingur með lungnaberkla veslast upp með venjulegum hætti og deyr:

I, a) **Tuberculosis pulmonum.**

Dæmi 3: Sjúklingur með krabbamein í maga veslast upp með venjulegum hætti og deyr:

I, a) **Cancer ventriculi.**

Dæmi 4: Maður deyr af langvinnri hjartabolsbólgu, sem hvorki verður rakin til gigtsóttar, lekanda, sárasóttar né annarrar sóttar:

I, a) **Endocarditis chronica.**

- b. Mjög oft leiðir hin eiginlega dánarorsök til dauða að óbeinum hætti, og getur verið ástæða til að skrá dánarmeinina með tilliti til þess.

Dæmi 1: Maður spýtir blóði, og blæðir honum til dauða, en undirrót blæðingarinnar eru lungnaberkklar:

I, a) **Haemoptysis.**

b) **Tuberculosis pulmonum.**

Dæmi 2: Maður deyr af garnastíflu, en garnastíflunni veldur krabbamein í ristli:

I, a) **Obstructio intestinalis.**

b) **Cancer coli.**

258
29. nóv.

Dæmi 3: Maður deyr köfnunardauða af því, að bjúgur í barkakýli lokar fyrir andrúmið, en bjúgunum veldur ígerð í kokvegnum:

- I, a) *Oedema glottidis.*
- b) *Phlegmone pharyngis.*

Dæmi 4: Maður með skorpunýra deyr úr þvageitrun:

- I, a) *Uraemia.*
- b) *Sclerosis renum.*

- c. Ekki ósjaldan er hin beina dánarorsök að vísu skýrt afmarkaður sjúkdómur, en jafnframt í ótvíráðum orsakatengslum við annan sjúkdóm honum samfara eða á undan genginn, eða hann er hluti viðtækara sjúkdómsfyrirbrigðis eða lokastig þess. Fyrir kemur, að einn sjúkdómur er af annars rót, sá af rót hins þriðja, en sjaldan mun ástæða til að rekja lengra.

Dæmi 1: Skarlatssóttarsjúklingur veikist af bráðri nýrnabólgu og deyr:

- I, a) *Nephritis acuta.*
- b) *Scarlatina.*

Dæmi 2: Maður deyr af heilablóðfalli, en hafði lengi haft háan blóðþrýsting:

- I, a) *Apoplexia cerebri.*
- b) *Hypertensio arteriarum.*

Dæmi 3: Maður deyr af negghrörnun, en hafði jafnframt almenna æðakölkun:

- I, a) *Degeneratio myocardii.*
- b) *Arteriosclerosis generalis.*

Dæmi 4: Maður sýkist af klettbólgu upp úr miðeyrabólgu, en fær síðan heilamengismein og deyr:

- I, a) *Meningitis purulenta.*
- b) *Mastoiditis.*
- c) *Otitis media acuta.*

Dæmi 5: Ellihrumt og fótfúið gamalmenni rasar á palli, brýtur lærleggs-hálsinn, fær í legunni vegna beinbrotsins kveflungnabólgu og deyr:

- I, a) *Pneumonia catarrhalis.*
- b) *Fractura colli femoris.*
- c) *Senilitas.*

Um nánari greinargerð fyrir tildrögum slyssins, sbr. e-lið.

Dæmi 6: Kona á barnssæng eftir eðlilega fæðingu sýkist af bláæðabólgu, fær lungnæðastíflu og deyr:

- I, a) *Embolia arteriae pulmonalis.*
- b) *Thrombophlebitis puerperalis.*
- c) *Status post partum naturalem.*

- d. Auk sjálfs dánarmeinsins hefur stundum verið um þann sjúkdóm eða ástand hins látna að ræða, sem að vísu telst óskyldt dánarmeininu, en þó þess eðlis, að telja verður að meira eða minna leyti samverkandi að mannslátnu. Þegar svo ber undir, skal skrá sjúkdóminn eða ástandið, enda varði einhverju, og forðast ber að tína til hvern hégóma.

Dæmi 1: Sjúklingur með lungnaberkla veikist af krabbameini í maga, sem leiðir hann til dauða: 258

29. nóv.

I, a) **Cancer ventriculi.**

b)

c)

II, **Tuberculosis pulmonum.**

Dæmi 2: Sjúklingur með krabbamein í maga hefur jafnframt lungnaberkla og fær mengisberkla, sem leiða hann til dauða:

I, a) **Meningitis tuberculosa.**

b) **Tuberculosis pulmonum.**

c)

II, **Cancer ventriculi.**

Dæmi 3: Drykkjusjúkur maður fær kveflungnabólgu upp úr ofkælingu og upp úr lungnabólgunni lungnadrep, sem leiðir hann til dauða:

I, a) **Gangraena pulmonum.**

b) **Pneumonia catarrhalis.**

c) **Ofkæling.**

II, **Alcoholismus chronicus.**

Dæmi 4: Maður fremur sjálfsmorð í ölaði með því að skjóta sig í gegnum höfuðið; hann er veill á geðsmunum og hefur lengi gengið með sykursýki:

I, a) **Vulnus sclopetarium capitis.**

b) **Suicidium.**

c) **Alcoholismus acutus.**

II, **Psychosis.**

Diabetes mellitus.

- e. Þegar um slys er að ræða, er ætlað til þess, að dánarvottorð beri með sér hvort tveggja: hvernar tegundar slysið var og hvers eðlis afleiðingar þess urðu fyrir þann, sem það varð að aldurtíla. Liggur að sumu leyti beint við að skrá einnig tegund slyssins í dánarmeinaréitinn, en aldrei verður það gert svo ýtarlega, að fullnægjandi sé, og er því ætíð þörf viðaukagreinargerðar, sem um ræðir í 5. gr.

Dæmi 1: Maður dettur niður stiga, brýtur botn höfuðkúpu og deyr:

I, a) **Fractura baseos cranii.**

b) **Fall í stiga.**

Dæmi 2: Maður verður fyrir bifreið á alfaravegi; hún ekur yfir brjóstbol hans og kremur hann til dauða:

I, a) **Compressio thoracis.**

b) **Bifreiðarumferðaslys.**

Dæmi 3: Togarasjómaður fellur fyrir borð í veiðiför og drukknar:

I, a) **Submersio.**

b) **Féll fyrir borð á togara í veiðiför.**

Dæmi 4: Fangi fremur sjálfsmorð með því að hengja sig í axlaböndum sínum:

I, a) **Strangulatio.**

b) **Hengdur í axlaböndum sínum í fangaklefa.**

c) **Suicidium.**

- f. Án undandrátta skal geta læknisaðgerða sem undanfara mannsláta. Kemur að sjálfsgöðu til greina, að læknisaðgerð verði dánarorsök fyrir meiri eða minni

258
29. nóv.

mistök. En einnig án þess að nokkrum mistökum sé til að dreifa, getur læknis-aðgerð verið í einum eða öðrum orsakatengslum við hina eiginlegu dánarorsök eða á annan hátt samverkandi að mannláti.

Dæmi 1: Eftir botnlangaskurð við bráðri botnlangabólgu raknar undirbinding æðar, og sjúklingnum blæðir út:

- I, a) **Haemorrhagia intraabdominalis post laparatomiam.**
- b) **Casus adversus appendectomiae.**
- c) **Appendicitis acuta.**

Auk þess skal gerð nánari grein fyrir óhappinu eins og hverjum öðrum slysförum, eftir því sem fyrir er mælt í 5. gr.

Dæmi 2: Gamall maður er skorinn upp við nárahaul, fær blóðsigslungna-bólgu og deyr:

- I, a) **Pneumonia hypostatica.**
- b) **Herniotomia.**
- c) **Hernia inguinalis.**

Dæmi 3: Kona er skorin upp við berklum í eggrás og deyr eftir aðgerðina, en óljóst er, hver verið hefur hin beina dánarorsök:

- I, a) **Status post operationem.**
- b) **Resectio tubae.**
- c) **Salpingitis tuberculosa.**

Dæmi 4: Óðum sjúklingi er af vangá gefinn margfaldur lækningaskammtur scopólamíns með þeim afleiðingum, að sjúklingurinn deyr af scopólamíneitrun:

- I, a) **Intoxicatio scopolamini hydrobromidi.**
- b) **Casus adversus injectionis therapeuticae.**
- c) **Mania.**

Auk þess skal gerð nánari grein fyrir óhappinu eins og hverjum öðrum slysförum, eftir því sem fyrir er mælt í 5. gr.

Dæmi 5: Eftir kúabólusetningu veikist barn af heilablæstri og deyr:

- I, a) **Encephalitis acuta post vaccinationem.**
- b) **Vaccinatio contra variolam.**

Dæmi 6: Kafmæðisjúklingur er skorinn upp við gallsteinum og tekin úr hon-um gallblaðran; í legunni eftir aðgerðina fær hann andarteppukast og deyr í kastinu:

- I, a) **Asthma bronchiale.**
- b)
- c)
- II, **Status post cholecystectomy.**
- Cholelithiasis.**

- g. Forðast ber ónákvæmni um greiningu dánarorsakar, þegar fyllri vitneskja er fyrir hendi. Tekur þetta bæði til sjúkdóms og áverka, svo og staðsetningar hvors tveggja í líkamanum, þegar slíkt kemur til greina.

Dæmi 1: Ellihrumt gamalmenni með almenna æðakölkun og negghrörnun lognast út af og deyr. Skal þá ekki skrá: I, a) **Senilitas**, heldur:

- I, a) **Degeneratio myocardi.**
- b) **Arteriosclerosis generalis.**
- c) **Senilitas.**

Dæmi 2: Nýfætt barn, horið fyrir tíma, veikist af lungnakvefi og deyr. Skal þá ekki skrá: I, a) Debilitas neonatorum, heldur: 258

29. nív.

I, a) **Bronchitis.**

b)

c)

II, **Immaturitas.**

Ætíð, þegar unnt er, skal þess getið um dauða nýfædds barns, hvort um ótímaburð sé að ræða eða ekki.

Dæmi 3: Konu hlekkist á við barnsburð fyrir það, að hún hefur þrönga grind, vending er gerð á fósturin, sem leiðir til legbrests, og konan deyr af losti eða innvortis blæðingu. Skal þá ekki skrá: I, a) Af barnsförum, heldur:

I, a) **Ruptura uteri gravid.**

b) **Versio foetus.**

c) **Pelvis contracta.**

Dæmi 4: Maður deyr úr lungnaberkklum. Skal þá ekki skrá: I, a) Tuberculosis, heldur:

I, a) **Tuberculosis pulmonum.**

Dæmi 5: Maður deyr úr krabbameini í maga. Skal þá ekki skrá: I, a) Cancer, heldur:

I, a) **Cancer ventriculi.**

Dæmi 6: Maður dettur af hestbaki og lærbrotar, fær upp úr því lungna-æðastíflu og deyr. Skal þá ekki skrá: I, a) Embolia post fracturam, heldur:

I, a) **Embolia arteriae pulmonalis.**

b) **Fractura femoris.**

c) **Fall af hestbaki.**

- h. Þó að áherzla sé lögð á sem allra nákvæmasta ákvörðun dánarmeina (sbr. g-lið), ber að taka ónákvæmlega ákvarðað dánarmein, en áreiðanlegt, svo langt sem það nær, fram yfir hnitmiðað dánarmein, sem er ágizkun ein. Þegar dánarmein er ákvarðað á þann hátt, sem varað er við í g-lið, en ákvörðuninni ræður það, að nánari vitneskja er ekki fyrir hendi og verður ekki aflað, á sú lauslega ákvörðun að sjálfsögðu fullan rétt á sér og getur ekki öðru vísi orðið. Mætti í því sambandi til viðvörðunar snúa við öllum dæmum, greindum í g-lið. Hins vegar fer því fjarri, að ekkert dánarmein megi ákvarða án fyllstu sönnunar, og verður oft að nægja, að stuðzt sé við góðar og gildar líkur.

Að jafnaði skal forðast að skrá sjúkdómseinkenni sem dánarorsök, en svo getur staðið á, að annars sé ekki kostur, og samkvæmt framan sögðu skal heldur látið við það sitja en hafa uppi ágizkanir út í bláinn.

Dæmi 1: Maður deyr af blóðspýtingi, en engin vitneskja fyrir hendi um, til hvers hann á rætur að rekja:

I, a) **Haemoptysis.**

Dæmi 2: Maður deyr og ekki vitneskja fyrir hendi um önnur sjúkdóms-einkenni en greinilega gulu:

I, a) **Icterus.**

Dæmi 3: Maður deyr eftir að hann hefur legið um hríð meðvitundarlaus, en engin vitneskja fyrir hendi um undanfarandi sjúkdóm né hvers eðlis meðvitundarleysið hefur verið:

I, a) **Coma.**

258
29. nóv.

Dæmi 4: Maður deyr í krampaflogi, en engin vitneskja fyrir hendi um, hvað krömpunum hefur valdið:

I, a) *Convulsionones.*

Dæmi 5: Maður deyr snögglega (verður bráðkvaddur), en dánarorsök með öllu ókunn:

I, a) *Mors subita ignotae causae.*

Dæmi 6: Maður deyr af ókenndri orsök og ekki um það að ræða, að hann hafi orðið bráðkvaddur, eða það ekki kunnugt:

I, a) *Ignota causa mortis.*

Pegar svo ófullkomin vitneskja er fyrir hendi um dánarorsök, að nægja verður að skrá meira eða minna óljós sjúkdómseinkenni sem dánarmein, eða jafnvel þeirra ekki einu sinni völ, er að jafnaði rétt að gera ráð fyrir, að um einn eða annan slysfaradauða geti verið að ræða, og skal þá rita viðaukagreinargerð um mannslátið í samræmi við það, sem fyrir er mælt í 5. gr. um slysfaradauða, eftir því sem við getur átt.

5. gr.

Um hvers konar slysfaradauða, hvort sem talinn er voveiflegt mannslát eða ekki, skal skrá viðaukagreinargerð í þar til gerðan reit á dánarvottorðseyðublaði. Reiturinn er þannig:

Viðaukagreinargerð um slysfaradauða (voveiflegt mannslát)

Sjónarvottur(ar) að slysinu - fundið lík - sjálfsmorð - manndráp - annað slys - um ölvun að ræða: hins látna sjálfs - annarra
Hér skal strika undir það, sem við á (spurningarkerfi áftan striks, ef óvíst).

Hvar slysið varð (nánara en undir dánarheimili)

Við hverja athöfn (vinnu og þá hverja, umferð og getið farartækis, íþróttir og þá hverja o. s. frv.)

Nánara um eðli slyssins og öll tildrög

Viðaukagreinargerð skal skrá í reitinn á þann hátt, er í reitnum greinir, og að öðru leyti þannig, að öll atvik að slysinu komi sem skýrast í ljós.

Nánari staðsetning slyss en hin almenna staðsetning, sem greind er annars staðar á dánarvottorðinu, tekur til þess að hnitmiða slysastaðinn nákvæmlega (frá bæ og þá nánara greint; utan húss, en heima við: í túni, á hlaði, í hlöðu o. s. frv.; innan húss: í eldhúsi, í stiga, í baðkeri o. s. frv.).

Um farartæki, sem slysi veldur, skal þess getið, hvers eðlis það sé, hvort bifreið er almenningsbifreið eða einkabifreið, hvort slys verður af bifreið í akstri eða á annan hátt, á venjulegum vegi eða vegleysu o. s. frv. Koma verður í ljós, hvort slys verður á hlutaðeigandi bifreiðarstjóra, farþega eða vegfaranda o. s. frv. Samsvarandi gildir um skip og hvers konar farartæki, sem slys verður af.

6. gr.

Heimildir þær, er dánarvottorðsgjafi styðst við um ákvörðun dánarorsakar, skal greina í þar til gerðum reit á dánarvottorðseyðublaði. Reiturinn er þannig:

Heimildir

Sáuð þér hinn látna í banalegunni og þá hvenær síðast? Sáúð þér líkið og þá hvenær?

Er vottorðið skrifað eftir skýrslu annarra og þá hvers eða hverra?

För mannskaðarannsókn fram og þá hvenær (læknir gæti ábyrgðar sinnar í því efni um voveiflegt mannslát)?

Var líkið krufið og þá hvenær, hvar og af hverjum?

258

29. nóv.

Gera skal grein fyrir heimildum á þann hátt, sem í reitnum greinir.

Jákvætt svar við því, að mannskaðarannsókn hafi farið fram, gildir sem auðkenning á dánarvottorði varðandi voveiflegt mannslát eða fundið lík, sbr. síðari málsg. 1. gr. reglugerðar nr. 24 1. apríl 1936, um mannskaðaskýrslur og rannsókn á fundnum líkum.

7. gr.

Brot gegn reglum þeim, sem í leiðbeiningum þessum eru settar um ritun dánarvottorða, varða sektum allt að 1000 krónum, nema þyngri refsingu varði samkvæmt almennum lögum.

8. gr.

Leiðbeiningar þessar ganga í gildi 1. janúar 1951, og falla þá jafnframt úr gildi Leiðbeiningar um dánarvottorð og dánarskýrslur, út gefnar af landlækni 15. október 1940, og Reglur um sérstök dánarvottorð fyrir þá, sem deyja voveiflega eða finnast lík, út gefnar af landlækni 1. apríl 1936.

Leiðbeiningar þessar eru hér með staðfestar samkvæmt fyrimælum 1. gr. laga nr. 42 8. maí 1950.

Heilbrigðismálaráðuneytið, 29. nóvember 1950.

Steingrímur Steinþórsson.

Gústav A. Jónasson.

AUGLÝSING

259

25. nóv.

um breytingar á lyfsöluskrá I frá 1. maí 1950.

Bráðabirgðaákvæði 13. töluliður, bls. 53, orðist þannig:

Frá og með 1. desember 1950 og þar til öðruvísi verður ákveðið, hækka lyf samkvæmt lyfsöluskrá I, er gekk í gildi 1. maí 1950, um 30%, en ilát og umbúðir um 50%, vegna breytingar á gengi íslenzkrar krónu, samkvæmt lögum nr. 22 frá 19. marz 1950.

Heilbrigðismálaráðuneytið, 25. nóvember 1950.

Steingrímur Steinþórsson.

Gústav A. Jónasson.